

Zděděný osud Jany Koubkové

S mámou vypadaly v dospělosti spíš jako dvě sestry. Měla ji v devatenácti. Byla štíhlá, temperamentní brunetka a mužských kolem ní nebylo rozhodně málo. Přitom zásadní pocit, který Jana z jejího života má, je, že byla vlastně pořád sama.

Když byly Janě čtyři roky, rodiče se rozvedli. Příliš si nepamatuje, ale faktem je, že táta odešel k jiné ženě a měl s ní syna. Jana z jeho života naprosto vypadla. A tak žily s mámou a babičkou a od jejích deseti let s novým tatínkem. Jednoho rána ho našly oběšeného na záchodě. Dodnes tu scénu vidí. Máma byla v šestém měsíci těhotenství a tak brácha Jirka se narodil jako pohrobek. Na pozadí těchto událostí si žila svůj dětský svět. Měla své knížky, kytaru a babička ji vedla k náboženství. Chodily spolu na mše a ke zpovědi, dlouho věřila na Ježíška i čerty a nedělala neplechty, protože věděla, že nahoře Pánbíček to vidí. Považuje to za dobrý základ, kterého se jí dostalo, protože jinak na její výchovu nikdo příliš času neměl.

Za dalších deset let se narodil bratr Petr. Ani on svého otce, který emigroval, nepoznal. Máma zůstala na všechny tři děti a složenky a účty sama. I když muži se kolem ní stále točili, žádný nebyl ten jeden, a když byl, tak najednou zase nebyl. Jana se musela co nejrychleji postarat nejen o sebe, ale přispívat i rodině. Takže učňák. Nikdy nepronikla do mámina nitra. Den šel za dnem a najednou bylo pozdě. Zemřela ve čtyřiceti devíti letech a asi dobrovolně. Věděla, že má rakovinu, a neléčila se. Když se ohlédne, vidí ji stále usměvavou. Nikdy si nestěžovala, občas ji plácla vařečkou. Ale co cítila, co si myslela, jaké byly její hlubiny, neví. Mrzí jí to. Opustila ji v době, kdy nejmladšímu bráškovy bylo osm let. Jana zpívala po barech a hotelích, jezdila s kapelou po světě, a když byla v Praze, chodila spát v půl čtvrté ráno. V půl sedmé vstávala a chystala bráškovy snídaní a svačinu do školy. Neměla nikoho, ani z příbuzenstva. Najednou vůbec nevěděla, co má dělat. A tak asi jedinkrát zavolala svému otci. Vylíčila mu, co se stalo, v jaké je situaci. Podpory se nedočkala a definitivně pochopila, že není na světě nikdo, s kým by mohla počítat. A věděla, že Petr by měl poznat jiný život. Snažila se, hledala řešení. Nakonec našla manželský pár v Brně. Okamžitě si všichni porozuměli. Měli trabanta, pejska a babičku s dědečkem. Petr získal rodinu, jakou ona nikdy nezažila. A má ji dodnes, sám už otec dvou dětí. S Janou mají pevný vztah. Je za to vděčná. Jejich prostřední bratr Jiří totiž zopakoval čin svého otce a ve třiceti letech spáchal sebevraždu. Už jako velmi mladá poznala, že při každé tragédii je jedna věc unést bolest, a druhá zvládnout praktické následky. Když Jirka zemřel, zavolal protivný ženský hlas odněkud z Křivoklátska: „Je tam Koutková?“ „Koutková ne, ale Jana Koubková.“ „Jo, je tady nějaká urna, tak kdy si to převezmete?“ Tak se dověděla o smrti bratra. Zaplatila všechny dluhy a asi převzala osud po mámě. Být na všechno sama.

Její první muž byl o patnáct let starší, snad měl nahradit i tátu, který ji chyběl. V devatenácti zažila svou první noc. Ráno zazvonil poslíček a přinesl jí asi padesát růží. Musela být přesvědčená, že potkala lásku na celý život. Jen do chvíle, než zjistila, že je ženatý. Pak začala pohádka o rozvodu, která trvala tři roky. Skončila těhotenstvím, které si on nepřál. Byla mladá, dítěte se vzdala.

Vdala se jen jednou. Za bláznivého a okouzujícího fotografa a novináře. Ale od počátku tušila, že se rozejdou. To se také stalo. Ani on s ní dítě nechtěl. Do třetice přišlo sedm

hezkých let s tím pravým. Rozuměli si ve všem. Až na jednu věc. Nechtěl děti. V její představě bylo dítě vytouženým plodem dvou milujících lidí. Být svobodnou matkou neměla odvalu. Ji i oba bratry náročný život v neúplné rodině poznamenal, neuměla si představit, že by svému dítěti připravila podobný osud. Mámin příběh měla stále před očima. Zůstala bez potomka. A jestli něco ve svém životě hodnotí jako chybu, pak tento okamžik, toto rozhodnutí.

Darem jí asi měla být muzika. Vyučená elektronaviječka v ČKD (tovaryšskou knížku má dodnes schovanou) chtěla být novinářkou. Místo toho čistila okna, ale taky třeba dělala manekýnu. Asi v patnácti slyšela nahrávku Elly Fitzgerald, ve které scatuje. Tehdy netušila, že jde o jistý druh zpívání beze slov, jen cítila šílenou radost z hudby, z rytmu, něco v jejím těle bylo osloveno. Začala se po nádherné hudbě zvané jazz shánět, byla do ní blázen a tím bláznem je dodnes. Už ví, jaké to je, lízat si po strhujících večerech rány. I o sobě už mnohé ví. Třeba to, že když se ocitne na dně, furt se škrábe nahoru. Pořád jede dál. Několikrát začínala znovu. Většinu svého života na volné noze, bez jistoty, bez peněz, bez zázemí. Prvním pravidelným příjmem je důchod. Aktivitu má v povaze. Řeší jí smutek i vlastní běsy.

Čtyřicet let žila na Malé straně. S mámou a bratry. Její magické místo. Byla poslední obyvatelkou domu, který nový majitel vystěhoval. Nejsilnější pocit bezmoci zažila ve chvíli, kdy si uvědomila, že nemá kam jít, že se ocitá na ulici. Všude kolem suť, kapalo na ni ze stropu. Mezitím koncertovala. Přijela ve dvě v noci ráno a nemohla do bytu, protože před vchodem byla vysypaná hromada stavebního odpadu. Šla na policii: „No jo, paní Koubková, my tu hromadu prostě neodklidíme.“ Tu noc stála před domem a věděla: „Tohle je samota.“

Otec zemřel v osmdesáti letech. Přišla doba, kdy se jí sám ozval. Neuměla mu říct „tati“, nebyla na to zvyklá. Rodiče se seznámili při totálním nasazení v Berlíně v roce 1944, ona se narodila už v Praze. Všechno, co ví. Hodně starostí, málo povídání.

Dnes by možná kolem sebe potřebovala větší rachot. Je v ní frajer, který se chce ukázat. „Pozor, ještě něco přijde, vážení.“

Na zděděnou samotu si zvykla, dokonce jí umí mít ráda. Ví, co v životě prošvihla. Ale nosí v sobě větičku, kterou jí vyzbrojil její první kapelník: „Radostí z hudby ku zdraví duše.“ I když z té její prožití hudby občas krev mrazí.

Literární terapie Elišky Vlasákové

Své dětství popsala jako sen. Detail po detailu, s neuvěřitelnou přesností. Tak se z klinické psycholožky stala spisovatelka.

Maminka musela v roce 1948 zrušit svou živnost, což bylo šití prádla. A někdo jí poradil, že v evangelickém dětském domově v Sobotíně hledají švadlenu. Tak se Eliška ocitla s maminkou v dětském domově. Bylo jí sedm let. Byla vychovávána v evangelickém duchu jako všechny zdejší děti a ovlivnilo ji to na celý život. Ale ona tam na rozdíl od ostatních měla maminku. Pociťt opuštěnost místních dětí nemohla. Byla s nimi celý den, ale večer šla do pokojíčku k

mámě. To byl její domov. Domov však po čase zavřeli a zmizel nejen pokojíček, ale i maminka. Eliška a její kamarádka skončily nakonec na necelý rok v evangelickém ústavu pro staré lidi v Myslibořicích, kam si je vzal ředitel dětského domova s sebou. Ale maminka už s ní nebyla. Potřebovala si zařídit svou další existenci, tak jí to alespoň odůvodňovala. A aby měla klid, nechala ji v ústavu pro stařečky. Tady Eliška pochopila, co je to opuštění. Jednou poslala maminka balíček s jakýmisi šatičkami. Přijet nemohla. Žila v Kyjově a Eliška měla Kyjov za vysněný ráj, kam si ji snad jednou máma odveze. Čekala. Cítila stesk. Nikdo na ni nebyl zlý, ale zároveň nebyl nikdo, ke komu by patřila. Chyběla jí blízká osoba, která by byla jen pro ni. Zůstal jí návyk se modlit. A dodnes jí modlitba pomáhá. Zažene zlý sen. Maminka před pár lety zemřela. Bylo jí devadesát jedna let. Ani necítila velký žal, loučila se s ní už rok. Každý den se jí zdály nepříjemné sny. Vystupovala v nich maminka a chtěla něco, co už jí nemohla dát. Bála se usnout. Tak se pomodlila a bylo dobře.

S tatínkem prožila velké komplikace, protože nebyl. Maminku si nevzal, byla svobodná matka. Eliška věděla o otcí jen to, co zmínila maminka. Sice ho nepomlouvala, ale řekla: „Tatínek tě, Eliško, nechtěl.“ V dětském domově to nebylo nic neobvyklého, ale když se dostala k mamince do vytouženého Kyjova, byla jediná ve třídě, kterou tatínek „nechtěl“. A její narušené sebevědomí jí našeptalo, že je jiná a asi ne tak dobrá jako ostatní. Dobře se učila, její slohové práce byly dávány za příklad, na konci roku dostala vždy knihu jako výborná žákyně. Přesto si přišla horší. Psychologii šla studovat hlavně proto, že se chtěla vyznat sama v sobě.

V šestnácti letech musela přejít do posledního ročníku jedenáctiletky do Brna, protože v Kyjově ji kvůli náboženství nedali doporučení na vysokou školu. Všichni věděli, že chodí do kostela. V Brně se o ni nikdo nestaral. Ve sdružení evangelické mládeže poznala o osm let staršího muže. První chlapec, který ji políbil. Stalo se to na lavičce v Lužánkách v parku. Cítila se polibkem tak zavázaná, že byla přesvědčená, že je to definitivní. Domnívala se, že si ho musí vzít. Byl už vystudovaný inženýr a maminka se radovala, že Eliška bude zabezpečená a nedopadne jako ona. Čtrnáct dnů po svých osmnáctých narozeninách se vdávala. Z chudých poměrů se přestěhovala do vily v Přerově. Jak rychle se vdala, tak rychle manželství vyvanulo. V osmnácti byla v prvním semestru vysoké školy, studovala v Brně, on žil v Přerově. Její svatba byla nerozumná. Vdala se v době, kdy se teprve utvářela jako člověk. Ale už tehdy hrozně toužila mít děti a bála se, že kvůli zdravotním potížím je mít nebude. A do téhle její touhy vstoupil student herectví Jan Vlasák. Pár dnů po dvacátých narozeninách se zamilovala. Prožili spolu rok, kdy byli jen dva. Pak se její touha poprvé naplnila. Jenže Honza měl život nalajnovaný úplně jinak. Ženit se chtěl nejdřív ve třiceti, do té doby si chtěl vybudovat kariéru, v čemž ho velmi podporovala jeho maminka. V dopisech mu psávala: „Buď hodný hoch.“ Když Eliška zjistila své těhotenství, byla nesmírně šťastná. Seděla sama v kavárně u kafička a užívala si svou radost. Když to sdělila Honzovi, byl překvapený. A rozčarováný. Byl však vychovaný, cítil odpovědnost, a tak dostal svému závazku. Ale lehkou mu nebylo. Eliška už měla po státnicích, jeho čekal ještě poslední rok. Uvědomovala si, že Honza podstupuje jistou oběť, ale snažila se ho přesvědčit, že mít děti je správné. Dnes jsou spolu čtyřicet pět let.

Chtěla mít pět dětí. Nejmiň. Nakonec mají tři. Ale vlastně jich pět být mělo. Čekali dvojčata. Byla v pátém měsíci, když začala cítit bolesti a ztratila tolik krve, že se lékaři báli, že spolu s dvojčátky zemře i ona. Honza ji přinesl do nemocnice v náručí. Bylo to v Ostravě. Už se propadala do stavu pasivní blaženosti. Byl to příjemný pocit. Tak si představuje umírání. Přežila a zůstalo u tří dětí.

Poměrně dlouho trvalo, než si připustila, že s jejich prostřední Baruškou něco není v pořádku. Zpětně si uvědomuje zvláštní pocit u porodu. Proběhl naprosto bez komplikací, ale když holčičku uviděla, lekla se. Byla to předtucha. Ale Baruška byla hodná, vůbec neplakala. Pěkně četla, psala, krásně malovala. Když se začala projevovat její jinakost, domnívala se, že bude malířka a má zvláštní vnitřní svět a povahu, které málokdo porozumí. Ale Honzův tatínek i kolegyně psychologka jí upozorňovaly, že něco není v pořádku. Nechtěla si to připustit. Když propukla psychóza, musela se smířit, že jde o jasnou diagnózu, Baruška v osmnácti letech skončila v péči psychiatrů, kam patřila už mnohem dřív. Nález zněl simplexní schizofrenie. Vždycky si myslela, že postiženému dítěti je nejlépe ve vlastní rodině. Zpětně vidí, že v případě psychotických lidí to není správné. Všechny v rodině to ničilo a Báře svým způsobem ublížilo. Byla nesamostatná, bála se lidí, v tramvaji se i počůrala. Navíc byla nevypočitatelná. Eliška každý den prožívala strach, co se doma přihodí. Byla to zoufalá situace, ocitla se v hluboké depresi. Jakoby žila ve válečném konfliktu, v neustálém stresu. Dodnes se dostává zpět do kondice. Stále se usmívá. A spoléhá na svou schopnost regenerace. Kromě muže má pět vnoučat. A i Barunka došla svého štěstí. V ústavu našla lásku. A jmenuje se Vlasák.

Tak jako šla studovat psychologii, aby pochopila, kdo je, psaní se jí stalo terapií. Má neuvěřitelnou paměť každého dne svého dětství. Přijde jí to normální. Přenese se do jakéhokoliv dne nebo situace v dětství a detaily samy vyvstanou. Rozhodla se postupně popsat celý svůj život až k dospělosti. Je to posedlost, když jeden den nepíše, má výčitky svědomí. Neprožila jednoduchý život, ale jiný osud by nechtěla.

S mužem prožili mnohé trable a trápení, každý je řešil po svém, ale nakonec se vždy sešli. Neutekli.

Když se maminky na konci života ptala: „Maminko, kolik ti je roků?“ popletená maminka odpovídala: „Dva a čtyřicet.“ Tak mladá byla její duše. A tak si říká, že duše, která se nehlásí k našemu odcházejícímu tělu, činí lidský život důstojným.

